

BÁB – DRÁMA – PEDAGÓGIA

A lehető legtermészetesebb, hogy a tárgyi világ része az életünknek. Eszünk ágában sem lenne létünkről le- választva, elkülönítve kezelni, miért is tennénk? Életkortól függetlenül így vagyunk ezzel...

És miért ne lenne a tárgyi világ fontos része az életünknek például akkor, amikor sűrített kifejezést keresünk, ha éppen a művészeteket tanuljuk, vagy azokat alkalmazzuk problémáink vizsgálatára? A fentiekre nem lehet elutasító válaszokat adni, így nagyon hamar túl is léphetünk művészeti (és/vagy nevelési) munkánkban a tárgyak kapcsán a jelzések kellék vagy jelmez szintjén. *A báb alkalmazása a játékaink során új tartományokat nyithat meg: a metaforikus jelentés világát.*

Közhely lesz lassan (biztos része vagyok ennek: annyiszor mondom, írom): *a dráma a színház nyelvén beszél.* Jó, nem mindegy, hogy milyen színházén – de ez itt leginkább a minőségről és nem a milyenségről szól... *Ugyan, mért is ne beszélhetne a bábszínházén?*

Dráma és báb szoros kapcsolata nem is lehet kérdéses.

A báb – dráma – pedagógia hármában keressük a kapcsolódási pontokat, a közös tartományokat, hasonlóképpen a határokat is e számunkkal. Akárhonnan is nézzük – a bábos vagy a drámás, a színész vagy a pedagógus szemszögéből, mindegy –, fontos kitekintés.

A társszerkesztő jegyzete

METSZET

Elismerés és köszönet mindenért a 30 éves Magyar Drámapedagógia Társaságnak! A 30 évvel ezelőtt megkezdett szellemi út ma már olyan erős alkotói tábort, közösséget jelent az ország egész területén, hogy napjainkban „drámásan” gondolkodni szinte természetes.

A DPM 60. számában bábosként megszólalni éppen ezért öröm és megtiszteltetés! Köszönjük a folyóirat felelős szerkesztőjének, Kaposi Lászlónak a kezdeményezést! A szándék szemléletek, módszerek, alkalmazási lehetőségek fel-felvillantásával a közös mezsgyék keresése dráma- és bábjáték között. Az írásra felkért alkotóművészek, báb- és drámapedagógusok között vannak edzett bábosok, akik alkalmazzák a dráma módszertanát is, vannak rutinos drámapedagógusok, akik a bábjáték lehetőségeivel élve erősítik drámajátékosi eszköztárukat, s vannak, akik a színház világában a kísérletező irányokat megragadva a kifejező eszközök szabad működtetésének létjogosultságát keresik, és alkotásaikkal ezt bizonyítják. Balogh Géza színháztörténész a *Megszállottak* című írásában pedig a 20. század bábos „tanítóinak” nagyjából mutatja be azokat, akik műfaji, pedagógiai, módszertani iskolákat teremtettek.

Kedves Olvasók! Mielőtt belevetitek magukat a cikkek olvasásába, engedjenek meg néhány rövid, de sűrű gondolatot! Ezekre azért szeretnék hangsúlyt tenni, hogy lássuk: sok a tennivalónk az egyik legkomplexebb művészeti műfaj, a mindig képből, a bábu és terének viszonylatában megfogalmazott, megelevenített, működtetett játék valós helyzetbe hozásáért. A bábművészet, az alkalmazott bábjáték, a drámapedagógia, az alkalmazott színház mint módszer és eszköztár egymást feltételező és egymást erősítő voltak vitathatatlan, éppen ezért érdemes a bábos gondolkodást érzékelhetőbben fókuszba hozni.

A bábjáték gyűjtőfogalom, a bábu használatának funkciója, valamint a műfaji sajátosságok szerint négy kategóriát foglal magába: a művészi-, vásári-, népi-, alkalmazott bábjátékot. Mivel a bábjáték/bábművészet a színjáték/színművészet része, minden olyan konvenció rá is érvényes, ami a drámára, a drámajátékokra, továbbá a drámapedagógia azon konvenciói is létjogot kapnak a bábjáték esetében, amelyek elsősorban nem színházi eredetűek.

A bábjáték lételeme a bábu, mely mindenkor eleven lény benyomását kelti, így vizuálisan, auditíven, kinezteziásan nyújtja az ingereket, ez pedig sokoldalú megismeréshez, ismeretszerzéshez vezet. A bábu mimikátlansága, szimbolikus jelzesszerűsége miatt folyamatos, aktív együttműködésre kényszerít, az őt mozgatótól teremtőkészséget, az átköltésnek és átváltozásnak a képességét követeli.

Az 1980-as évektől a bábok mint antropomorf lények narratív történeteket mondanak el. A bábelőadásokban egyre növekvő hangsúllyal megjelennek a társművészetek (tánc, élőszínházi játék, film, fotó...), a báb egyre inkább helyet kap alkalmazott színházi formában is, ahol erős jelentéssé válik, az emberi sorskivetülés tárgya lesz. A posztmodern behozza a kicserélt testet, a testpótlékot, protézisként alkalmazást, a „halott tárgy” segíti az élet működését, ennek megismerését, értelmezését. Az anyag vizualizációja a tárgynak és a bábnek új

kontextusát teremti meg, megerősödik a kortárs vizuális metamorfózis szabadsága. Napjainkban a bábszínpadokon szürrealista kollázsok jönnek létre, ahol a test (színész), a bábu (a tárgy) kapcsolatrendszere adja a kifejezőmód lényegét. A drámai színházban, az operában, a balettben pedig a bábszínházra jellemző specifikus színházi jelek, alkotói elemek migrációja figyelhető meg. Különleges, kevert műfajú, az anyag, a báb, a figurák, a szobrok, az automaták színházáról beszélhetünk. A tárgyhasználat paradigmaváltásának korát éljük, hiszen határtalanságnak tűnik az a sokféleség, melyben új értelem, új jelentés teremődik az alkotók által. Kiegészülés, helyettesítés, projektálás, identitásfelerősítés, duplikálás, testkicserélődés, megkettőződés, szónélküliség, rejtőzködés, elfedés, pótlás, megidézés, felmutatás, reprodukálhatóság, sokszorosíthatóság – a bábbá manifesztálódó tárgyak használatának szándékát lefedő fogalmak irányokat, viszonyokat metszenek ki.

S egy utolsó, **a művészettel nevelés nézőpontjából a leglényegesebb gondolat, a bábjáték és a gyermek kapcsolata!** A bábjáték folyamatában a gyermek egyaránt lehet néző és alkotó, de akár nézőként (befogadóként) reflektál, akár alkotóként van jelen, mindkét státuszban átéli az azonosulás-átélés folyamatát. Mint alkotó elkészíti a bábokat, megformálja a szerepeket, dramatizál, bábosként játszik (bábozik), társas attitűdökben éli meg a közösen létrehozott fiktív világ konvencióit, illetve a művészi tevékenység személyiségformáló szabadságát. Mivel az azonosulás lélektani mechanizmusa kisgyermekkorban leginkább a cselekvésvágygal jellemezhető, az akciók színpadjaként értelmezett bábjátékos műfaj messzemenően képes ezt kielégíteni. Az alkotói folyamatban az animációs szemlélet, a bábos gondolkodás és az ezt érvényesítő képességek fejlődése a gondolkodási műveletek mindegyikére épít, fontos szerepet kap a többoldalú érzékelés egyidejűsége.

Örömteli olvasást Mindenkinék!

Láposi Terka

Megszállottak

Balogh Géza

Andersen talányos és sokértelmű meséje, *Az útitárs* egy ártatlan és tapasztalatlan fiatalembről szól, akit az élet veszélyekkel teli útján elkísér a titokzatos álruhás címszereplő. Valahányszor bajba kerül, kimentí a veszedelemből, átsegíti a nehéz helyzeteken, gondját viseli és tovább vezeti a pályáján. Álruháját csak a történet végén veti le, és akkor tudjuk meg, ki is volt ő valójában.

Ez az írás csupa ilyen útitársról szól. Az a közös bennük, hogy valamennyien a bábjáték megszállott szerelmesei voltak, és már mindegyikük valahonnan az elíziumi mezőkről, a nem ismert tartományból kíséri tanítványai további sorsát. Néha emlékezünk rájuk, néha megfeledezünk róluk. Amikor eszünkbe jutnak, kicsit elbizonytalanodva tesszük fel a kérdést magunkban: mit szólnának a bábművészet sorsának további alakulásához? A fejüket csóválják, vagy elégedetten vennék tudomásul, hogy a világ tovább lépett rajtuk? Megállapítanak, hogy a tanítványok jól sáfárkodtak az örökséggel, és útkereséseik közepette mégiscsak felhasználták mindazt, amit megtanultak tőlük? Hogy nélkülük nem ott tartana a bábjáték, ahol ma tart?

Némelyikük – akár bevallottan, akár titokban – tudatosan és készségesen vállalta a tanítómester szerepét. Vagy úgy, hogy példát mutatott, vagy pedig úgy, hogy egy képzeletbeli katedrán hirdette a tudnivalókat. Volt, akinek ez nem esett nehezére, mert tanult hivatása volt a nevelés, az oktatás. Mások kényszerhelyzetben vállalták az általuk működtetett csoport, társulat, társulás irányítását, alap-, közép- vagy felsőfokú képzését.

A megszállottak sorát 1910-ben Orbók Lóránd nyitotta meg. Ő volt az első, aki tudatosan fordult a bábművészetben rejlő lehetőségek felé. A színházalapításban két szövetségese volt: Bevilaqua-Borsody Béla és Rónai Dénes. Mindketten később is fontos szerepet játszottak a hazai bábjáték történetében. A Vitéz László Bábszínháza 1914-ig működött Rónai Váci utcai fényképész műtermében. Színházát a korszak szellemi életének kiválóságai, Kosztolányi, Babits, Osvát Ernő, Ignotus, Móricz Zsigmond, Karinthy, Jászai Mari látogatták. A színház sorsát a világháború kitörése pecsételte meg. Orbók rövid, kalandos élete során megjárta Párizst, a „fekete kolostort”, a hírhedt francia internálótábor, majd Spanyolországba került, ahol előbb utcai bábjátékosként tartotta fenn magát, majd ünnepelt spanyol drámaíró lett, és negyvenéves korában meghalt. Barátai állítása szerint felesége a kedvenc bábuit mellé tette a koporsóba.

Miközben a Vitéz László Bábszínház négyéves története zajlott, az Orbóknál kilenc évvel fiatalabb Blattner